Το πιθηκίζειν και παπαγαλίζειν στην θεολογία (Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιερόθεος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 24 Ιουλίου, 2012

Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής (580-662) είναι ένας μεγάλος Πατέρας τής Εκκλησίας, ο οποίος ακολουθώντας τούς προγενεστέρους Πατέρες, αντιμετώπισε, μεταξύ τών άλλων, τήν αίρεση τού Μονοθελητισμού. Θεόπνευστα είναι τά κείμενά του «περί αγάπης», οι σχολιασμοί του στά έργα τού αγίου Διονυσίου τού Αρεοπαγίτου, οι απαντήσεις σέ διάφορες απορίες, τά «200 κεφάλαια περί θεολογίας», η ερμηνεία στό «Πάτερ ημών», η «Μυσταγωγία», οι επιστολές του, τά δογματικά καί τά αντιρρητικά του έργα κλπ. Είναι ένας εμπειρικός θεολόγος μέ ευσύνοπτο λόγο, ο οποίος απαντούσε στίς θεολογικές απόψεις τής εποχής του, μέ θαυμάσιο τρόπο.

Τό βασικό του γνώρισμα είναι ότι συνδέει στενά τήν ησυχία μέ τήν ομολογία, δηλαδή τόν ησυχαστικό τρόπο ζωής τής ορθοδόξου θεολογίας μέ τήν ομολογία τής πίστεως. Τό κεντρικό του σχήμα είναι: πρακτική φιλοσοφία ή κάθαρση, φυσική θεωρία ή φωτισμός καί μυστική θεολογία ή θέωση. Όποιος αγνοεί αυτήν τήν διδασκαλία του αγνοεί τήν ουσία τής ορθοδόξου θεολογίας του.

Μερικοί θεολόγοι τής εποχής μας ανακάλυψαν τήν θεολογία τού αγίου Μαξίμου τού Ομολογητού, τήν χρησιμοποιούν επιλεκτικά γιά νά κατοχυρώσουν τήν δική τους θεολογική σκέψη, τήν αναλύουν κατά τρόπον στοχαστικό, αλλά αγνοούν τό βάθος της.

Μέ τίς σκέψεις πού ακολουθούν θά παρουσιασθή συνοπτικώς η διδασκαλία του γιά τήν θεολογία καί τόν αληθινό θεολόγο, καί νομίζω στό σημείο αυτό κρύβεται η ουσία τής θεολογίας του καί η διάκριση μεταξύ τής θεολογίας τού Αγίου Πνεύματος καί τής θεολογίας τών δαιμόνων ή τής δαιμονικής θεολογίας.

Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής σέ μιά επιστολή του ασχολείται μέ τό θέμα τί είναι η σωτηρία τού ανθρώπου καί ποιά είναι η αληθινή θεολογία.

Στήν αρχή γράφει μέ μεγάλη ταπείνωση ότι, επειδή φοβάται νά μήν κατακριθή από τόν Θεό γιά τούς λόγους του, πού έχουν νεκρωθή από τήν απραξία τών αγαθών

έργων καί δέν έχουν τήν δύναμη νά προσφέρουν τήν ζωή σέ όσους τούς ακούνε, γι’ αυτό σκέφθηκε νά προσλάβη «τήν σιωπήν σύνοικον», δηλαδή προτιμούσε νά σιωπά καί νά μή ομιλή. Όμως, στήν παρούσα περίπτωση καί απαντώντας στήν παράκληση τού επιστολογράφου του, τού μοναχού Μαρίνου, θά υπερβή τήν σιωπή καί θά ομιλήση.

Αρχίζει τήν επιστολή του μέ τό χωρίο τού Προφητάνακτος Δαυΐδ: «Αρχή σοφίας φόβος Κυρίου, σύνεσις δέ αγαθή πάσι τοίς ποιούσιν αυτήν» (Ψαλ. ρι', 10). Μέ τόν στίχο αυτόν τού ψαλμού θέλει νά υποδείξη «τήν αληθώς γνωστικήν οδόν τών θείων αρετών» καί νά ανοίξη «τήν έμπρακτον τής γνώσεως θύραν» σέ αυτούς πού προτίθενται νά αγαπούν τόν Θεό καί προτιμούν «πάντων τών επί γής τήν ένθεον σωτηρίαν». Είναι βασικό έργο νά αποκτά κανείς τήν έμπρακτη καί όχι τήν θεωρητική γνώση. Έτσι, υποδεικνύει σέ όσους θέλουν τήν «ένθεον σωτηρίαν» νά αποκτήσουν τόν φόβο τού Θεού καί τήν αγαθή σύνεση.

Ο φόβος τού Θεού είναι απαραίτητος γιά νά αποφύγουμε τούς μολυσμούς μέ τήν προσδοκία τών αιωνίων κολάσεων, η δέ αγαθή σύνεση είναι αναγκαία γιά νά εφαρμόσουμε όλα τά θεία θελήματα καί νά διακρίνουμε τά πρόσκαιρα από τά αιώνια, καί νά αποκτήσουμε τήν αληθινή γνώση. Όπως ο φόβος γίνεται αναιρέτης τών ακαθάρτων παθών, έτσι καί η σύνεση τών πραγματικά συνετών γίνεται δημιουργός τών αρετών.

Ο φόβος δέν πρέπει νά περιορίζεται στά εξωτερικά ήθη μέ τήν κατήφεια, αλλά συνδέεται μέ τήν διάθεση τής ψυχής καί τήν ταπείνωση τής καρδίας, η οποία κατασφαλίζεται μέ τούς πυκνούς στεναγμούς στό βάθος τής καρδίας, καί μέ τό μαστίγιο τής μνήμης τών προαμαρτημένων πού τήν κτυπά αφανώς κατά τήν συνείδηση. Όμως, όποιος υποκρίνεται ότι έχει τόν φόβο τού Θεού μόνον εξωτερικά στούς τρόπους τής συμπεριφοράς, δέν διαφέρει σέ τίποτε από τόν πίθηκο πού μιμείται τά ήθη καί τά σχήματα τών ανθρώπων, ενώ δέν είναι άνθρωπος. Αυτό τό ζώο, μεταξύ τών τετραπόδων, πού διακρίνεται πολύ από τούς ανθρώπους ως πρός τήν φύση, ομοιάζει μέ αυτούς μέ τήν μίμηση τής εξωτερικής συμπεριφοράς. Τό ίδιο συμβαίνει μέ εκείνον πού μιμείται εξωτερικά αυτούς πού φοβούνται πραγματικά τόν Κύριο, είναι δηλαδή σάν τόν Σαδδουκαίο ή τόν Γραμματέα πού σώζει τό σχήμα τής ευλάβειας μέ εξωτερική ευπρέπεια, «παντελώς δέ τού πράγματος διά τήν ακάθαρτον εν τώ βάθει που κειμένην τής ψυχής πρός τό πάθος φιλίαν απολειπόμενος», δηλαδή στερείται παντελώς τής αλήθειας, γιατί μέσα στά βάθη τής ψυχής έχει κρυμμένη τήν φιλία πρός τό πάθος.

Ο άγιος Μάξιμος θέλει εδώ νά πή ότι η αληθινή ευλάβεια φαίνεται στόν αγώνα τού ανθρώπου γιά τήν απαλλαγή του από τά πάθη καί τήν ακαθαρσία πού βρίσκεται στά βάθη τής ψυχής, γιατί σέ διαφορετική περίπτωση ο άνθρωπος ομοιάζει μέ τόν πίθηκο, πού υποκρίνεται τόν άνθρωπο, ενώ είναι ζώο. Επομένως, όποιος θέλει νά σωθή καί

νά θεολογή αληθινά πρέπει νά έχη φόβο Θεού καί μέ αυτόν νά καθαρίζη τήν καρδιά από τά πάθη καί όχι απλώς νά χρησιμοποιή τούς λόγους τών αγίων.

Από τήν άλλη μεριά δέν πρέπει νά επιδεικνύουμε τήν θεία γνώση διατυπώνοντας «μόνη προφορά λόγων πρός κάλλος απεξεσμένων», δηλαδή νά προφέρουμε λόγους φτιαγμένους μέ καλλιέπεια, ούτε νά ορίζουμε τήν αγαθή σύνεση μέ τό νά μιλάμε μόνον χωρίς νά εφαρμόζουμε αυτά πού λέμε, αλλά θά πρέπει η σύνεση νά είναι εμποτισμένη μέ τήν διάθεση τής ψυχής κατά τήν πράξη τών αρετών! Οπότε, η σύνεση πρέπει μέ τήν πράξη νά λαμπρύνη τό φέγγος τής γνώσεως, καί μέ τήν γνώση νά φαιδρύνη τήν ένταση τής πράξεως, καί έτσι ο φόβος πρέπει νά συμβαδίζη μέ τόν πόθο τού Θεού. Ο άνθρωπος μέ τόν φόβο τού Θεού απέχει από τό κακό καί μέ τήν αγαθή σύνεση τελειοποιείται στήν πράξη-εφαρμογή τών εντολών.

Όποιος συνδέει τήν σύνεση μόνο μέ τήν απλή προφορά τών θείων λόγων ομοιάζει μέ τόν παπαγάλο (ψιττακό) πού μιμείται τά ανθρώπινα λόγια, χωρίς νά είναι άνθρωπος. Ο παπαγάλος, ενώ δέν έχει τίποτα τό ανθρώπινο στήν φύση του, εν τούτοις από όλα τά πουλιά διδάσκεται καί υποκρίνεται τά ανθρώπινα λόγια. Τό ίδιο συμβαίνει καί μέ τόν άνθρωπο πού μιμείται εξωτερικά τά λόγια τών αληθινών συνετών –τών αληθινών αγίων– μέ μιά απλή εκφώνηση γιά νά καταπλήξη αυτούς πού τόν ακούνε, «τήν δέ τής γνώσεως έξιν ουκ έχων τή πράξει τών αρετών πεποιωμένην», δηλαδή δέν έχει τήν έξη τής γνώσεως εμποτισμένη μέ τήν πράξη τών αρετών.

Ο άνθρωπος αυτός είναι ένας Φαρισαίος ή ψεκτός ιερεύς πού υποκρίνεται, ενώ στερείται τής σοφίας πού υπάρχει στά έργα, καί μέ τήν μεγάλη ιδέα τού εαυτού του καί τήν αλαζονεία τής οιήσεως πού τρέφει τήν υπερηφάνεια τού νού του, ορθώνεται εναντίον τού λόγου τής αληθείας, αγνοώντας «ότι δαιμόνων θεολογία προδήλως η τών επ’ αυτή διά φιλοδοξίαν μέγα φυσιώντων καθέστηκε δίχα πράξεως γνώσις». Μέ άλλα λόγια, είναι δαιμονική θεολογία αυτή πού προέρχεται από τόν άνθρωπο πού κυριαρχείται από τά πάθη καί δέν έχει αποκτήσει τήν γνώση μέσα από τήν πράξη, δηλαδή θεολογεί χωρίς τήν κάθαρση τής καρδίας.

Μέ αυτόν τόν λόγο ο άγιος Μάξιμος θέλει νά τονίση ότι η ορθόδοξη θεολογία είναι καρπός τής καθάρσεως τής καρδιάς από τά πάθη καί αποτέλεσμα τής εσωτερικής καθαρότητας, διαφορετικά ο άνθρωπος πού προσπαθεί νά θεολογή ομοιάζει μέ έναν παπαγάλο, πού παριστάνει τόν θεολόγο, παπαγαλίζοντας, ενώ κυριαρχείται από τά πάθη. Μιά τέτοια θεολογία είναι δαιμονική, δηλαδή υπαγορεύεται από τούς δαίμονας πού ενεργούν μέ τά πάθη.

Στό τέλος τής επιστολής του ο άγιος Μάξιμος καταλήγει ότι πρέπει νά απαλλάξουμε τόν εαυτό μας από κάθε ρύπο τής σαρκός καί τού πνεύματος, νά μή επιτρέπουμε νά επαναστατή ο νόμος τής σάρκας εναντίον τού νόμου τού πνεύματος καί νά μή περιορίζουμε τήν έκφραση τού φόβου στήν εξωτερική συμπεριφορά, αλλά νά

φροντίζουμε γιά τήν καταστολή «τής εντός κατά ψυχήν καλής διαθέσεως», ώστε νά αποφύγουμε «τήν μέλλουσαν τού πυρός απειλήν». Έτσι, δέν πρέπει νά ομιλούμε γιά τήν κόλαση καί σέ τί ακριβώς συνίσταται, αλλά θά πρέπει νά κάνουμε τά πάντα γιά νά αποφύγουμε τήν μέλλουσα απειλή τού πυρός τής κολάσεως, μέ τόν φόβο τού Θεού.

Συγχρόνως, θά πρέπει νά κατακοσμήσουμε τούς εαυτούς μας μέ τήν αγαθή σύνεση κατά τήν πράξη τών εντολών καί «εμπράκτους τούς θείους λόγους ποιήσωμεν», δηλαδή νά κάνουμε τούς λόγους μας έμπρακτους, νά επιδιώκουμε τήν βίωση όλων τών αρετών, ήτοι τήν χρηστότητα, τήν πραότητα, τήν μακροθυμία, τήν ανοχή σέ όλα, τήν υπακοή, τήν ευχαρίστηση σέ όσα συμβαίνουν, νά δεχόμαστε τίς θείες παραχωρήσεις τής Πρόνοιας τού Θεού μέ τίς οποίες διευθύνει τήν ζωή μας πρός τό συμφέρον.

Στήν εποχή μας πολλοί θεολογούν χωρίς προϋποθέσεις, χωρίς τήν κάθαρση τής καρδίας, τόν φωτισμό τού νού καί τήν εμπειρία τής θείας Χάριτος, αλλά μέ μόνο εφόδιο τίς διανοητικές ικανότητες, τήν απομνημόνευση τών χωρίων καί τόν στοχασμό, καί έτσι ομοιάζουν μέ τόν πίθηκο καί τόν παπαγάλο, κατά τόν άγιο Μάξιμο τόν Ομολογητή, δηλαδή θεολογώντας πιθηκίζουν καί παπαγαλίζουν, όταν τό βάθος τής καρδιάς είναι γεμάτο από τά πάθη. Αλλά μία τέτοια θεολογία πού είναι ανεξάρτητη από τήν καθαρότητα τής καρδίας, πού πιθηκίζει καί παπαγαλίζει, όσο κι άν φαίνεται ωραία, έξυπνη καί στοχαστική, δέν ωφελεί τήν Εκκλησία. Η αληθινή θεολογία καί η επίτευξη τής σωτηρίας γίνεται μέ τόν φόβο τού Θεού, πού καθαρίζει τήν καρδιά από τά πάθη, καί τήν αγαθή σύνεση πού κοσμεί τόν άνθρωπο από αρετές.

Πάντως, μιά θεολογία πού έχει αποδεσμευθή από τήν ησυχαστική παράδοση τής Εκκλησίας είναι «δαιμόνων θεολογία», αφού ο στοχασμός καί η φαντασία είναι καλός αγωγός σατανικής ενέργειας.–

(Πηγή: parembasis.gr, Ιούνιος 2012)

Διαβάστε περισσότερα κείμενα του Σεβασμιωτάτου πατώντας εδώ